

نگاهی به جدول فوق و تحلیل محتوای سند چشم‌انداز بیست‌ساله نشان‌دهنده غلبه رویکرد عقیدتی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی در این سند است اما سند مذکور از توسعه‌سیاسی نیز غافل نبوده است و رویکرد توسعه‌سیاسی در شاخص‌های مردم‌سالاری دینی، آزادی‌های مشروع، حفظ کرامت و حقوق انسان‌ها، پیوستگی مردم و حکومت مشاهده می‌شود که اثربخشی آن را می‌توان در برنامه چهارم تا ششم توسعه مورد بررسی قرار داد.

۴-۱. برنامه‌های پنج‌ساله توسعه و مولفه‌های سیاسی سند چشم‌انداز

برای بررسی اثربخشی توسعه‌سیاسی در برنامه‌های پنج‌ساله توسعه لازم است، تفاوت‌ها و شباهت‌های بین برنامه‌های سوم، چهارم، پنجم و ششم توسعه از لحاظ پرداختن به توسعه‌سیاسی مورد بررسی قرار گیرند. «اولین تشابه برنامه‌های توسعه با هم، پرداختن همه آن‌ها به مبحث توسعه‌سیاسی است. بر همین اساس توسعه‌سیاسی یکی از مسائل مطرح‌شده در همه برنامه‌های چهارگانه توسعه است، هر چند برنامه‌های توسعه در میزان پرداختن به آن از هم متمایز می‌شوند. دومین تشابهی که در برنامه‌های توسعه وجود دارد، این است که در همه برنامه‌های توسعه، بعد جامعه‌مدنی توسعه‌سیاسی همیشه در اولویت آخر و بعد از ابعاد دولت و جامعه و مردم قرار گرفته است. نکته دیگری که در تشابه برنامه‌های توسعه می‌توان به آن اشاره کرد، حرکت رو به جلو، در توجه به بعد «جامعه‌مدنی» در توسعه‌سیاسی است. برنامه سوم موادی از بعد جامعه‌مدنی را در خود گنجانده است. این روند در برنامه چهارم توسعه پیشرفت کرد، به نحوی که بعد جامعه‌مدنی تقریباً به موقعیت هم‌تراز با بعد جامعه و مردم رسید. اگر بخواهیم این مقدار را با درصد فراوانی نشان دهیم؛ بعد دولت ۶۶٫۲۵ درصد، بعد جامعه‌مدنی ۱۶٫۲۶ درصد و در نهایت بعد جامعه و مردم ۱۷٫۵ درصد را در برنامه چهارم به خود اختصاص می‌دهد. اما این وضعیت در برنامه پنجم و ششم دوباره به حالت قبل برمی‌گردد و مجدداً بعد جامعه‌مدنی با فاصله زیاد از ابعاد دیگر در اولویت آخر قرار می‌گیرد. در برنامه پنجم به ترتیب درصد فراوانی مواد ابعاد دولت، جامعه و مردم و جامعه‌مدنی به ترتیب ۷۳٫۵۲ درصد، ۱۷٫۶۴ درصد و ۸ درصد است و این در برنامه ششم